

22.4.2025

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen tilannekuva: Yhteiskunnan uudistaminen edellyttää korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kehittämistä

Vahvat instituutiot ja sivistys toimivat pohjoismaisten yhteiskuntien ja Suomen hyvinvoinnin peruspilarina. Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on toimivan demokratian ja oikeusvaltion tae. Akateeminen vapaus on Suomessa turvattu, mutta kansainvälinen kehitys herättää huolta. Tutkitun tiedon rinnalle on noussut vaihtoehtoisia totuuksia, joilla pyritään vaikuttamaan ihmisten kokemuksiin todellisuuksiin.

Globaalin vastakkainasettelun ja jännitteiden lisääntyminen haastaa korkeakoulutuksen ja tutkimuksen toimintaympäristöä. Vapauden ja rajattomuuden ihanteeseen nojaava sektori joutuu sopeutumaan maailmaan, jossa vanhat raja-aidat vahvistuvat ja uusia syntyy jatkuvasti. Kansainvälinen yhteistyö on jatkossakin korkeakoulutuksen ja tutkimuksen ytimessä. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyttä on edistettävä vastuullisuus- ja turvallisuuskysymykset aiempaa vahvemmin huomioon ottaen. Tarve rakentaa tiiviimpää yhteistyötä samat arvot jakavien maiden kanssa korostuu. Pohjoismaisen ja eurooppalaisen tutkimus- ja koulutusyhteistyön merkitys vahvistuu.

Kansallisen tutkimustoiminnan ja kansainvälisen yhteistyön edellytyksiä vahvistaa vuoteen 2030 ulottuvan valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituslain (1092/2022) toimeenpano. Yksityiset ja julkiset T&K-toiminnan panokset ovat olleet viime vuosina maltillisessa kasvussa. Yhteiskunnan T&K-intensiteetin vahvistuminen edellyttää merkittäviä toiminnallisia muutoksia korkeakouluilta ja tutkimuskentän toimijoilta. Kriittisin tarve on T&K-toimintaa tekevien osaajien määrän kasvattamiselle ja koulutustason nostamiselle. Kilpailukyisen tutkimusympäristön rakentaminen edellyttää tutkimusinfrastruktuurien vahvistamista. Tutkijankoulutusta sekä vastuullista tutkijan ja tutkimuksen arviointia on kehitettävä ja päivitettävä vastaamaan muuttuvan yhteiskunnan tarpeita. Yritysyhteistyön kehittäminen ja yksityisen rahoituksen kanavoiminen edellyttää korkeakoulujen TKI-yhteistyön käytäntöjen vahvistamista tukemaan korkeakoulujen laajaa vaikuttavuutta.

Suomen yhteiskunnan uudistuminen ja talouden kasvupotentiaalin vahvistaminen edellyttävät T&K-intensiteetin kasvun ohella koulutus- ja osaamistason nostoa. Nuorten aikuisten (25–34-vuotiaiden) korkeakoulutettujen osuudella mitattuna Suomi on jäänyt alle OECD-maiden keskiarvon. Koulutustason nosto edellyttää saavutettavuuden parantamista ja toimivia koulutuspolkuja perusasteelta ja toiselta asteelta korkeakoulutukseen sekä ensikertalaisten opiskelijoiden aloittajamäärien kasvattamista ja läpäisyn parantamista. Koulutustason nostoa ei saa tehdä koulutuksen laadun kustannuksella.

Tämän päivän korkeakoulutetut rakentavat tulevaisuuden yhteiskuntaa ja työelämää. Korkeakoulutus antaa eväitä kriittiseen ajatteluun, osallisuuteen ja vastuunkantoon yhteisestä tulevaisuudesta. Tulevaisuuden työelämän tarpeisiin vastaaminen ja työelämän

uudistaminen edellyttää korkeakoulututkintojen järjestelmän kehittämistä. Myös osaamis- ja koulutustarpeen ennakointia ja koulutusvastuusääntelyä on tarve uudistaa. Jatkuvan oppimisen keinoin voidaan tarjota asiantuntijuuden kehittämisen mahdollisuuksia eri elämäntilanteisiin ja ammatillisen kasvun vaiheisiin. Jatkuvan oppimisen volyymin kasvattaminen edellyttää koulutuksen rahoituksen ja koulutustarjonnan tarkoituksenmukaisuuden tarkastelua.

Suomalainen korkeakoulujärjestelmä on useiden tulevaisuuden haasteiden ympäröimä. Ikäluokkien pieneminen ja kansainvälisten osaajien tarpeen kasvu haastavat nykyistä korkeakouluverkkoa 2030-luvulle tultaessa. Digitalisaatiokehitys mullistaa paitsi tutkimuksen tekemistä ja koulutuksen järjestämistä, myös korkeakoulutuksen rakenteita. Kovenemaan kansainväliseen kilpailuun vastaaminen ja laadun vahvistaminen edellyttävät korkeakoulujen profiloitumista ja työnjaon syventämistä. Korkeakoulujärjestelmän viime vuosien merkittävin sisäinen muutosilmiö on ollut yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välisten korkeakoulukonsernien määrän merkittävä kasvu. Konsernirakenteita ei ole kuitenkaan riittävässä määrin hyödynnetty. Monien korkeakoulusektorin tulevaisuuteen liittyvien kysymysten vuoksi korkeakoulujärjestelmän toimintamallien ja lainsäädännön tulevaisuutta on tarkasteltava avoimesti.

Suomalaisen korkeakoulutuksen ja tutkimuksen julkinen rahoitus on vahvaa ja vakaata, mutta korkeakoulujärjestelmään kohdistuviin yhteiskunnallisiin odotuksiin vastaaminen on edellyttänyt korkeakouluilta merkittäviä tuottavuustoimia. Yksityisen rahoituksen osuus erityisesti koulutuksen rahoituksessa on kansainvälisesti vertailtuna pieni. Julkisen talouden kestävyysliittävät paineet haastavat tulevana vuosina korkeakoulutuksen ja tutkimuksen valtionrahoitukseen tehtävien panostusten kasvattamisesta. Tilanne edellyttää koko sektorin toiminnan tehostamista yhteistyön keinoin, resurssien priorisoimista ja/tai yksityisen rahoituksen osuuden kasvattamista tutkimuksen ja koulutuksen rahoituksessa.

Teemat vision päämäärien työstämiseksi

Jokaisesta alla olevasta teemasta valmistellaan keskustelua virittävä esitys/taustapaperi vision päämäärien (2. vaihe) valmistelemiseksi.

Käsittely johdon seminaarissa 13.5. ja ohjausryhmän kokouksissa

1. Korkeakoulujärjestelmän kehittäminen: ikäluokkakehitys, profiloituminen ja työnjako, lainsäädäntö ja toimintamallit
2. T&K-intensiivisempi yhteiskunta: T&K-henkilöstön määrän ja koulutustason nostaminen suurimpana muutoksena (kuka tekee, missä ja millä koulutuksella?)
3. Tulevaisuuden osaamistarpeisiin vastaaminen: tutkintojärjestelmän, koulutusvastuusääntelyn ja tulevaisuuden kriittiset osaamiset (ennakoinnin uudistaminen)

Käsittely pyöreän pöydän keskusteluissa ja sidosryhmätilaisuuksissa:

4. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vastuullisen kansainvälisyyden edistäminen: akateemisen vapauden ja muuttuneen maailmantilanteen yhteensovitus
5. Eurooppalaisen ja pohjoismaisen tutkimus- ja koulutusyhteistyön syventäminen

6. Osaamisen kärkien ja tutkimusinfrastruktuurien vahvistaminen
7. Tutkijankoulutuksen kehittäminen ja vastuullinen tutkijanarviointi
8. Tutkimus- ja innovaatioyhteistyön vahvistaminen tukemaan korkeakoulujen laajaa vaikuttavuutta
9. Koulutustason nosto: saavutettavuus (polut toiselta asteelta), tutkintorakenteen joustavuus ja koulutuspolkujen parempi joustaminen, läpäisyn parantaminen, aloittajamäärien lisääminen ja ensikertalaisten osuuden vahvistaminen
10. Kansainvälisen akateemisen henkilöstön ja kansainvälisten opiskelijoiden rekrytointi ja integrointi
11. Jatkuva oppiminen: rahoitus ja koulutustarjonta sekä lyhyttutkinnot: opiskeluvalmiuksien, saavutettavuuden ja ammatillisen väylän tueksi ja osaamisen kehittämiseksi työelämässä > mihin vähenevät julkiset resurssit suunnataan?
12. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus: priorisointi ja yksityinen rahoitus
13. Tutkimuksen ja koulutuksen digitalisaation edistäminen (Sis. Heikki Mannilan kartoitus tutkimuksen digitalisaation tilannekuvasta)